

Politikai
röpiratok.

100.

200
784
L

TISZA KÁLMÁN

ZÁRBESZÉDE

A BALOLDAL

1869-KI FELIRATA MELLETT

(JUNIUS 2-ÁN.)

7.

~~~~~
PEST,
KERTÉSZ JÓZSEF NYOMÁSA.

1869.

DE BALLAGI GÉZA.

T. ház! Miután azok, kik ellenünkbe a bizottság javaslatát pártolták, nem követték azon eljárást, melyet Pest-belváros mélyen t. képviselője a tegnapi napon követett; azaz nem tartózkodtak egy hosszas és rég lezajlott vita okainál újra felmelegítésétől, de sőt igen is kiterjeszkedve arra felhozták okaikat: nem vagyok azon szerencsés helyzetben, hogy a t. háznak azt ígérhetném, hogy rövid leszek. (Halljuk!)

Mert habár igaz az, hogy újat alig lehet e tárgyban felhozni, azt tartom, hogy miután azon t. jobboldali szónokok nem elégedtek meg azzal, hogy saját álláspontjukat igazolják, de szükségesnek tartották a mi ezelőtt két-három évvel beadott javaslatunkat taglalás alá venni: kénytelen vagyok s okvetetlen kötelességem, habár röviden is, mint a megtámadás intéztetett, pár szóval a felhozott indokokra felelni. (Halljuk!) Mert nem lehet kívánni azt, hogy a két, illetőleg három évvel ezelőtt részünkről elmondottak mindenkinek eszébe legyenek, s mert nem lehet részünkről, vagy legalább is részemről belenyugodnom abba, hogy az általunk beterjesztett javaslat ellen felhozott indokok minden ellenmegjegyzés nélkül a nyilvános-

ság elé kerülvén, úgy tűnjenek fel, mintha azokat megczáfolni nem lehetne.

Mielőtt azonban ezen térre mennék, legelőször csak egy pár szót az előttem szólott t. képviselő urhoz. (Pulszky.)

Tökéletes igaza van abban, a mit ő annak indokolásául elmondott, hogy a bizottság válaszfelirati javaslata miért nem foglal magában egyebet, mint a trónbeszédnek paraphrasisát. Nem is azt mondtam, hogy ez részükről hiba, hanem csak azt, hogy mi, kik nem helyeseljük a trónbeszédben kijelölt utat, nem is fogadhatjuk azt el. (Helyeslés.)

A mi a határőrvidék és Dalmátia ügyeit illeti, nem szándékozom e kérdésnek bővebb taglalásába cseszkegni: csak mindenekelőtt tiltakozom az ellen, mintha mi, midőn erélyesebb felszólalást ohajtottunk, egyúttal azt ohajtottuk volna, hogy az illetők megkérdezése nélkül, mintegy hatalom-szóval döntsünk sorsuk felett; az soha eszünkbe sem jutott. A mi pedig a határőrvidéket illeti, meg kell jegyeznem, hogy nem annyira azokra akarok válaszolni, a miket a tisztelt szónok úr felhozott, hanem azokra, a miket e kérdésben mások itt mondtak, — hogy tudniillik a határőrvidék tetteleg és valósággal már Magyarországhoz van kapcsolva, csak az ottani kormányrendszer meg- vagy meg nem változtatása jöhet szóba. Ezen állítás egyáltalában nem áll. Nézzük meg a legutóbbi hivatalos kiadványokat, a melyek például a statistikai bureauból kijönnek. Ezekben a határőrvidék nem mint Magyarországhoz, hanem inkább mint a Lajthántúli tartományokhoz tartozó szerepel. (Helyeslés a balon.) Habár a helyzet átváltoztatására idő kell, és meg kell gondolni a viszonyok

átalakításának módozatát, de arra, hogy az ország területének egy része tetteleg ahhoz csatoltassék és az azon részekben levő államiságon felett a magyar kormány rendelkezék, erre idő nem kell, erre kell erély és a törvénynek végrehajtása. (Helyeslés a baloldalon.)

Továbbá, mielőtt a t. jobboldali szószok szavaira tennék észrevételt, kell egy pár szót szólanom t. képv. társam Simonyi Ernőnek azon szavaira, melyeket első beszédében egyenesen az általam felhozottakra vonatkozólag elmondott. Ő különböztetést tett az eljárás közt, melyet Pulszky képviselő úr s én követünk, kiemelvén, hogy a tisztelt velem szemben ülő képviselő úr a különböző válaszfeliratoknak öszhangzó részeit tünteté fel, míg én a hibákat igyekeztem kitüntetni. Indokolta ezt azzal, hogy hiába, ily helyzetben kénytelen vagyok jobbra is balra is opponálni; megjegyze, hogy minden igyekezetem mellett csak két hibát leltem az ő feliratában, s azt mondá, hogy végre is a magam feliratát mint tökéletest ajánltam a háznak.

A mi legelsőbben az opponálást illeti, (Felkiáltások: Hangosabban, nem halljuk!) tévedésben van a t. képviselő úr, mert a dolog természetében fekszik, hogy ő ép úgy mint én, és hogy én ép úgy mint ő csak a jobboldalnak opponálhatunk; mert opponálni csak a többségnek, a hatalomnak lehet. (Helyeslés.) A kisebbség tagjai lehetnek egymástól eltérő nézetben, vitatkozhatnak, de egymásnak nem opponálhatnak. (Helyeslés a balon.) Már pedig Simonyi Ernő képviselő úr bizonyára nem veendi nekem rossz néven, ha azt mondom, hogy ő a többség és a hatalomtól ép oly távol áll, mint mi.

A mi pedig továbbá eljárásomat illeti, igaz, — nem kerestem ugyan a hibákat, de indokolni akartam egyik vagy másik javaslatnak el nem fogadhatását.

Részemről, midőn a ház asztalán több javaslat fekszik, nem azt tartom a logika szerinti eljárásnak, hogy valaki azt mondja, ime itt van 3 javaslat, mely ennyi s ennyi pontban megegyez. Ezenkívül tehát 2 rossz és a harmadik elfogadható; hanem logikainak tartom azt mondani: Ime itt van 3 javaslat; ezek ennyiben és ennyiben eltérnek egymástól, tehát kettőt el nem fogadhatok, elfogadom a harmadikat. Ezen eljárás — azt tartom — mind a t. ház, mind a közvélemény, mind maguk az indítványozók iránt sokkal helyesebb és méltányosabb; mert sokkal helyesebbnek és méltányosabbnak tartom azt — ha már nem fogadom el valakinek indítványát — hogy egyszersem indokoljam is, miért nem fogadom el azt, mint sem hogy egyszerűen kinyilatkoztassam, hogy azt el nem fogadom.

Hibákat, ha kerestem volna, engedje meg a t. képviselő úr, tudtam volna feliratában kettőnél többet is megjelölni, sőt azon beszédemben is többeket hoztam fel, hanem példát hoztam fel csak kettőt állításaim bizonyítására.

Tökéletesnek egyébiránt a magam feliratát nem állítottam, nem állítom ma sem, mert tudom, hogy tökéletes még az sem lehet, ha ember csinálja, a mely az általam be-nyújtottnál tán sokkal jobb lenne; hanem igen legjobbnak tartottam, tartom ma is a többiekkel szemközt; és nem is tudnám, hogy minő indokból szavazok rá, mily indokból szavazok a többi feliratok ellen, ha ezt nem

tenném, és azt hiszem, hogy minden képviselő e házban, ha az egyik vagy másik javaslatra szavaz, csak azon indoknál fogva teheti ezt — mert ha nem így járna el, akkor makacsság vagy hiúságból cselekednék, a mit pedig senkiről fel nem tehetek. A mi továbbá azon állítást illeti, hogy helyén volna a felirati javaslatban a kormány eljárása elleni adatoknak felsorolása, azt mondja t. képv. úr, hogy miután minden monarchiában a fejedelem nevezi ki és bocsátja el a minisztereket: igen természetes, hogy ha azokkal egy vagy más rész nincs megelégedve, a fejedelem előtt emeljen panaszt. Az, hogy kinevezni és elbocsátani a minisztereket csak a fejedelemnek lehet, tökéletesen igaz, és azt senki kétségbe nem vonta is vonhatta.

Azonban az elbocsátás előtt ott van még egy más mód, a lemondás, és én legalább hivatkozom az összes parlamenti világ gyakorlatára, hogy igenis a többség bizalmát elvesztett miniszterek ellenében az eljárás az, hogy leszavazzák valamely lényeges javaslatban, bizalmatlanságot szavaznak ellenük, vád alá helyezik őket, ha szükség, és ez által lemondásra kényszerítik. E tekintetben alig egy-két példánál többet, azokat is még azon korból, midőn a parlamentarismus kifejlődve nem volt, lehetne felhozni a történetből, midőn a kormány ellen, mely nem teljesítette kötelességét, hogy az általam idézett esetben lemondjon hivataláról, nem panaszkodtak a fejedelemnél, hanem egyenesen folyamodtak, hogy a minisztereket bocsássa el. Épen azért, mert az összes világ parlamenti praxisa ez, tartom helytelennek viszonyaink közt panaszkodni; de annyira, hogy elismerjem még igen t. Pest városa képviselője szerint azt is, hogy

e tárgyakat itt szóba hozni sem helyes, nem megyek, — és megmondom röviden miért? Nem azért, mert mint igen jól méltóztatik tudni, hogy ha akár a tárgyban, akár másban azokra vonatkozólag, mik itt e vita folyamata alatt elmondattak, külön indítványt tettünk volna, vagy teszünk jövőre, jogában áll a háznak a ház szabályainak értelmében legalább azt határozni meg, akarja-e azt tárgyalni vagy nem? Ezen jogánál fogva a többség mindig megfoszthatta volna a kisebbséget e kérdésre vonatkozó nézeteinek kifejtésében, melyeket épen azért itt és ezen alkalommal kellett kifejteni. (Helyeslés balról.)

A mi Csehország megemlítését illeti, t. képvis. úr szerint abban sincs nekem igazam.

Én pedig azt tartom, hogy igazam van.

Ő azt mondja ugyanis állításának bebizonyítására, hogy ha felebbmentem volna pár szakasszal, megtaláltam volna, hogy ott már ausztriai ügyekről van szó, tehát Csehország mint Ausztriának belkérdése említettik.

Én nem tartottam szükségesnek felebb kezdeni, mert nem hibákat akartam kimutatni, hanem csak állításomat indokolni.

Azonban igen természetesen épen abban rejlik szerintem a helytelenség, hogy a magyar képviselőház elébe behuzatik Ausztria belkormányzata; mert hiszen ha Csehország Magyarország belkormányzati ügye volna, akkor senkisé is mondaná, hogy hallgatni kell e tárgyban, sőt beszélni épen szükséges is volna.

T. képviselő úr azt mondta, hogy miután a 1723-iki egyezménynek főcélja a viszonyos védelem volt, helyén lesz, hogy beleszóljunk azon ügyekbe, melyek Ausztriában

is történnek; a mi által természetesen azt ismeri el, hogy tehát azok is teljes joggal szólhatnak a mi ügyeinkbe.

Én ezt részemről nem tartom. Hogy a t. képviselő úr ezen, azt hiszem önmaga szerint is — gyenge positio védelmére nem tudott minden parlamentaris ügyessége daczára teljesen kibontakozni e kérdés nehézségeiből, mutatja az, hogy míg beszédjének elején indokolja állítását, beszédjének későbbi részében azt mondja, hogy ő is azzal tart, hogy mi se avatkozzunk az ő ügyeikbe s ők se avatkozzanak a mi ügyeinkbe.

Már kérem alásán azt mondani hogy ne avatkozzunk az ő ügyeikbe és tetteleg beavatkozni még is az ő ügyeikbe, ez bizonyjal nagy ellenmondás. De különben is nem helyes analogia az, a mit felhozott arról, a mi az 1866-ban beadott javaslatban áll, mely javaslat, mellékesen jegyzem meg, csak eltérőleg attól, a mit a t. képviselő úr mondott, soha el sem fogadtatott. Igaz, hogy a javaslatban is benn volt és a többség által is elfogadtatott és törvénybe is lett igtatva, hogy azon intézkedések, a melyeket a közösen érdeklő viszonyok folytán tenni akarunk, életbe csak akkor léptek, ha ő Felsőge többi országaiban és tartományaiban is alkotmányos élet lesz.

De ennek akkor szerintem is helye volt, mert fel voltunk szólítva a fejedelem által, hogy ajánljunk a közösen érdeklő viszonyok intézésére intézményeket azon feltétel alapján, hogy ő felsége többi országyai és tartományai is alkotmányt nyernek. Midőn tehát, a fejedelem ezen felszólítására feleltünk, meg kellett mondani, hogy azt, a mit felajánlunk, csak úgy tartjuk ránk

nézve kötelezőnek, ha a föltétele is, a mely alatt ez történik, teljesítve lesz.

Helyén volna továbbá ennek felemlítése akkor, ha valamely komoly porczben megtörténnék — a mi ugyan ő felsége uralkodása alatt bizonyosan nem fog megtörténni, hogy az osztrák császárság tartományainak alkotmánya fölfüggesztetik; mert akkor azt mondhatnók: lerontatván az alapfeltétel; ez által lerontatik az is, a mi arra építettett.

De ezen körülmény arra nem ad okot, hogy mi az ő belkérdéseikbe, belügyeikbe beavakozunk; és pedig annyival kevésbbé, mint-hogy nem akarom, hogy ők is vehessenek maguknak jogot, a mi belügyeinkbe beavatkozni.

Különben én őszintén, tiszta örömmel mondom, hogy mind a t. képviselő úr javaslatának egy része, mind nyilatkozata engem igen megörvendeztetett, mert ezen nyilatkozatában elismeri a viszonyos védelmi kötelezettségek létezését és az államadósságokra nézve szinte ugyanazon álláspontot foglalja el a t. képviselő úr, a melyet mi az egész múltországgyűlés alatt elfoglaltunk. Ez engem nagyon megörvendeztetett, mert igen nagy közeledést látok benne. Azt azonban, hogy ki képviseli azon párt nézetét, melyhez tartozik, vagyis ki fejezi ki azokat leghivebben, ő-e, midőn ily módon elfoglalja azon álláspontot, melyen mi már évek óta állunk, vagy Máriássy képviselő úr, ki ezen túl ment, — kölcsönös védelem helyett, közös védelmet hangsúlyozván — a mely kérdésbe sem jöhet — avagy Irányi t. képviselő úr, ki azt mondja, hogy semminemű, közösen érdeklő viszonyok létezését el nem ismeri: ez iránt vitatkozni nézetem szerint felesleges volna, várjuk be a jövődőt, ez meg fogja mutatni.

Azonban meg kell jegyezmem, hogy annak, mit Kerkápolyi képviselő úr és mások is nagy tetszelgéssel itt hangsúlyoztak, hogy az ellenzék nem elég compact elemekből áll, ne örüljenek oly rendkívülig! A mi a homogen elemeket a compacttságot illeti, erre nézve megjegyzem, hogy mind az ellenzék, mind a kormány pártján is szoktak nem homogen elemek lenni, s erről, ha egy pillantást vetnek önmaguk pártjára, meg fognak győződni. (Derűltség.) Különbösen legyen arról is meggyőződve a t. képviselő úr, hogy a mi más parlamentaris országokban megszokott történni, meg fog az történni annak idejében nálunk is. Azaz, midőn az ellenzék különböző árnyalatai látják, hogy ha nem is az egyiknek vagy másiknak teljes programját is, de azon programnak egy részét, melyhez az ellenzék leghaladottabb része is nem azért nem ragaszkodik, mert nem tartja jónak, hanem azért, mert kevésnek tartja — hogyha mondom látják, hogy ezen program egy része keresztülvihető, — akkor bizonyosan fognak tudni egyesülni céljuk keresztülvitelére. Így szokott lenni mindenütt. Hisszen így küzdött Angliában a Gladstone és a Bright elvrokon egymással, de midőn elérkezett a percz, melyben programjuknak egy részét keresztül vinni lehetett, egyesültek a toryk legyőzésére.

És épen így, bárha több árnyalatai vannak az ellenzéknek, mégis ki fog tűnni, hogy compactan, összetartólag és sikeresen a cél felé törekedve, fogja szándékait érvényesíteni a közjogi tekintetekre nézve, mihez nekem még más okom és nagy reményem van. (Helyeslés a baloldalon. Halljuk! a jobbon.) És ezen reményemet merittem azon

tiszteletből, melylyel a t. ház jobboldali tagjai iránt viseltetem; nem teszem fel ugyanis róluk, hogy ők azt, miszerint a jelen helyzetet, a delegatiót, a közös miniszteriumot ők sem tartják jónak; miszerint azt, hogy ők is csak azért nyugosznak be, mert többet, jobbat kivihetőnek nem tartanak, — csak üres phrasienak mondták volna, vagy csak azért mondták volna, hogy a delegatio védelme által keltett rossz hatást gyöngítsék: már pedig ha meggyőződésből mondták, mint hiszem, hogy mondták, nem lehet kétség fölötte, hogy a mely perczben fölmutattatik a lehetőség mind annak jobbal fölcserelésére, nem fognak késni szaporítani azok sorait, kik azt kívánják. (Helyeslés a baloldalon.) A t. jobboldal szónokai egy különös modort mutattak be nekünk ezen vitatkozás folyama alatt, és mintegy természetesen látszott, hogy többen kövessék a modort, hiszen példát rá a t. miniszterelnök úr adott; a modor pedig áll abból, elferdíteni, rosszúl idézni az ellenfél szavait és azután azt, a mit az soha nem mondott, czáfolni. (Helyeslés a baloldalon.) Ezt tette az igen t. miniszterelnök úr Várady Gábor állításaival szemben, a mi itt fel is derítettett.

Ezen hibába beleesett még Pest-belváros igen t. képviselője is, midőn azt mondta, hogy az ellenzék által beadott felirati javaslatokban megtagadtatik a reformokbani részvétel, míg a közjogi kérdés elintézve nem lesz, holott azon válaszfelirati javaslatban, melyet szerencsém volt beadni, határozottan az foglaltatik, hogy midőn kijelentjük ily módon a közjogi kérdések iránti kívánalmainkat: egyszersmind késznek nyilatkozunk a legnagyobb buzgalommal a re-

formok elintézésére. De így tett Kerkápolyi képviselő úr is Ghyezy Kálmán barátom elnevében. Ő ugyanis, — most csak ezt emlitem meg, mert beszédére visszatérek, — ő csak két kis ártatlan betűt, egy kis „is“ szócskát hagyott el. Azt mondja ugyanis Ghyezy Kálmán t. barátom, hogy a „közjogi, hogy az 1867: 12. cikknek szerkezete is hibás“, — Kerkápolyi képviselő úr pedig az „is“ szócskát elhagyva, azt következtette belőle, hogy Ghyezy csak azt a szerkezetet tartja rosznak, és arra építette okoskodását. Hasonlólag tett Majláth képviselő úr, ki hosszabb szócskát tartott szükségesnek az ellenték javaslatából kihagyni, hogy azt állithassa, miszerint az ellentétbe jő önmagával. Azt mondja ugyanis, hogy a balközép javaslatában beismerjük, hogy az ország belereje a belreformoktól függ, ezzel tehát ellentétbe jövünk, midőn azt mondjuk, hogy a belreformok arra önmagukban nem elegendők, természetesen ezt hiszi, mert az első tételből kihagyja azon szót: „részben“, melynek bennhagyása összes okoskodását lehetetlenné tenné.

Azonban mindezekén túltett és a többiek által meg sem közelített magaslatra emelkedett Petrovay képviselő úr. Ő ugyanis nem érte be egyes szónak kihagyásával, vagy egy mondatnak roszúl idézésével, hanem határozottan és teljesen ignoralta azt, a mi a múlt országgyűlésen történt. Ő ugyanis azt mondta, hogy a balközép megtagadja a közösen érdeklő viszonyok lételet, és ezen alapon intézte támadásait ellenünk, holott én hivatkozom a t. ház mindazon tagjainak emlékezőtehetségére, a kik a házban jelen voltak, hogy mi elejétől fogva nem mondtunk mást, mint

azt, hogy miután a 48-iki törvények alapján állunk; miután ezek szellemében akarunk haladni, azt, a mit ezen törvények elismernek, közösen érdeklő viszonyoknak, el kell ismernünk. Természetes, ha az ember így helytelenül idéz, az egyes szavak kihagyásával az egész értelmet megváltoztatja, vagy ha plane teljesen ignorálja azt, a mit egy párt valaha mondott és úgy támadja meg; akkor a czáfolás és megtámadás igen könnyű, csak hogy ez nem vezethet a közvélemény felvilágosítására, hanem vezet félrevezetésére.

Áttérve az egyes szónokokra, a mélyen t. miniszterelnök ural kezdem. Az ő beszédét elvtársaim közül már többen czáfolták és megtámadták s azt én igen sajnálom, mindenik elmulasztotta bevallani — én igyekezem ezen hibát részemről helyrehozni — hogy a miniszter úr állításainak egyikében teljes és tökéletes igaza volt, igaza ugyanis abban, midőn ő felmutatva a múlt országgyűlés alatt alkotott törvényeket, azt mondá, hogy ezen törvényekben oly kérdések vannak békés úton megoldva, a milyenek békés úton még soha meg nem oldattak. Ez igaz, beismerem, mert igen sok példát lehet fájdalom — felmutatni a történelemben, hogy nemzetek az erőszaktól lesújtatván, leglényegesebb jogukat elvesztették, de arra, hogy maguk mondtak volna le ilyen jogokról, példa nincs. (Élénk ellenmondás a jobboldalon, helyeslés a balon. Halljuk!) Van egy másik állítása is az igen tisztelt miniszterelnök úrnak, a mely abban áll, hogy a reformokat az ellenzék akadályozta a múlt országgyűlésen. Erre nézve már többen felelvén, én csak arra kérem a t. miniszterelnök urat, mutatná fel a törvényjavaslatok azon halmazát, melyet a

miniszterium a ház asztalára letett, és melyek az ellenzék miatt tárgyalás alá vehetők nem voltak. (Fölkiáltások jobbról: Nem is lehetett!)

Én ha kívánni méltóztatnak a ház „Naplója”bólki fogom mutatni azon napokat és heteket, melyeken át a képviselők dologtalanul ültek itt, mert nem volt javaslat, melyet tárgyalni lehetett volna. (Mozgás a jobb oldalon.) Azt is mondta a t. miniszterelnök úr, hogy az ellenzék legyen komoly és ne követeljen mást, mint a mit igazán akar, és akkor lesz a képviselőháznak tekintélye; felszólított arra is, hogy ne assuk alá a kormány hatalmát és tekintélyét. Én igen jól tudom, hogy a mi t. miniszterelnökünk igen hatalmas, bár nem oly hatalmas, a milyennek én a magyar miniszterelnököt szeretném. Ismerem és tiszteltem nagy tehetségét, de sem hatalma, sem tehetsége nem mehet annyira sem neki, sem más embernek a világon, hogy a sziveket és veséket vizsgálhassa.

Már pedig ha ezen hatalommal nem bir, akkor azt mondani egy párt irányában, hogy a mit követel, nem komolyan akarja; mondani, midőn nem volt azon pártnak még tere bebizonyítani, hogy akar komolyan, nem lehet egyéb mint egyszerű gyanusítás. (Helyeslés balról.) Az országgyűlésnek (halljuk, halljuk!) — megengedem nem vitatom, lehet erre befolyása az ellenzéknek is; — de utóljára is a tekintélye függ attól, minő jogkörrel bir, és mint használja azt fel, e jogkört pedig önök, a többség állapíták, illetőleg csonkíták meg; önök használták rosziul azt, a mi megmaradt, s így a felelősség önöket illeti. Különben a kormány tekintélyét illetőleg (jobbról: halljuk!) én azt gondolom, hogy

annak fennállása mégis főleg és mindenek felett a kormánytól függ. Ne akarjon e kormány sem kegyelmet osztogatni az által, hogy néha elmulasztja a törvényt végrehajtani; ne akarjon ismét túlhatalmat gyakorolni, hogy a törvény határán túlkapva, avatkozik a dolgokba. És továbbá, ne azt tartsa feladatának, hogy vádolja, gyanusítsa az egész nemzetet, de azt, hogyha csakugyan követtetett el hiba, azt fenytse meg, a ki elkövette, és akkor lesz a kormánynak tekintélye. Egyébiránt arra határozottan merrek hivatkozni, mind magam, mind elvrokonaim érdekében, hogy sem én, sem elvrokonaim közül senki arra nem izgatott, hogy a fennálló törvények meg ne tartassanak, sőt hirdettük mindenkor az azok iránti tiszteletet és engedelmesség kötelességét. (Ugy van! balról.)

Mielőtt az igen t. miniszterelnök úr beszédét elhagyván, más szónokokra térnék át, még egy pár általános megjegyzésem van.

A túloldal szónokai közül némelyek vitatták a megyék roszaságát; vitatták, hogy a kormánynak a megyék miatt nincs tekintélye; vittatták, hogy a megyék miatt a törvény iránti tisztelet kevesbedett; sőt volt olyan szónok is, ki a hazafiság kevesbedését is a megyei praxisból magyarázta.

Hogy a megyéken követtethetik el sok olyan, minek történnie nem kellene, ezt tagadni nem akarem s nem is tagadom; emberi intézmény az is, mint bármely modorú intézménye a közigazgatás és az igazgatókiszolgáltatásnak, s minthogy ilyen, mindig lehet benne hiba. Megengedem még azt is, hogy több hiba történt a megyékben, mintsem az intézmény természetéből folyólag kel-

lett volna, mi nagyrészt a megyei testület szervezete rossz voltának tulajdonítható, mit azonban megváltoztani mindnyájan készek vagyunk. De ugyan kérдем, ha ezen hibák elkövetetnek, — ha a kormánynak nincs tekintélye, ha leszállott a törvények tekintélye és a hazafisága megyékben, kit sújt a vád? Én azt hiszem, hogy midőn általánosan akarunk következtetni, akkor ezt nem a kisebbség, hanem a többség szerint fogjuk tenni. Már pedig nem fogja kétségbevonni, hogy sokkal több a megyei bizottmányokban és tisztségviselők között a jobboldali elem; nem tagadhatja senki, hogy mindezekben roppant többségben a jobboldal van képviselve; mindezen elkövetett hiba tehát egyenesen a jobboldalt terheli, (helyeslés balról, halljuk!) és azt kérдем, hogy miután ez így van, fog-e mindezen segíteni a kinevezés? Hiszen önök biztonnyal saját párthiveikből fognak kinevezni; nem is igen lehet azt másképp várni, ha pedig ez meg fog történni, ha csak azt nem tesszük fel, hogy a kinevezés, miniszteri kegyelemtől függő, felemeli, megneemesíti azokat, ha csak azt nem tesszük fel a kinevezéssel, semmi jobbat nem érünk el. (Helyeslés balról.)

Hasonlólag igen sokak által felhozott az, hogy a jelen kiegyezkedés következménye, mindazon anyagi előny, mely két év óta mutatkozik, nem az egyezkedésnek tisztán, hanem épen a jelen alapnak. És a t. cultusminiszter úr egyenesen reá mutatott a közjogi törvényekre, mint a melyeknek azt egyedül köszönhetjük. Én nem tagadom azt, ha ily esetekben, ily viszonyokban van hatása a helyzet consolidálásának, és épen azért lett hatása a 67-ki törvényeknek is, csak azt

tagadom, hogy a delegatio és közös miniszteriumnak következménye, hanem igenis következménye a kiegyezkedés tényének, be fogott volna ez tehát következni épen úgy, ha az más alapon kieszközöltetett volna is. (Mozgás.)

Továbbá egyetértve e tekintetben Pest belvárosa nagyérdemű követjével, azt is merem állítani, hogy ha volt is erre befolyása kizárólagosan, vagy csak legfőbb mértékben is, oka nem maga a kiegyezkedés volt.

Méltóztassanak visszaemlékezni, a keleti háboru alatt, midőn Isten egy pár jó évet, egy pár jó termést adott a magyar nemzetnek, a föld értékének, a vagyonosodásnak emelkedését, a munkabérnek nagyobbodását, a vállalatoknak keletkezését épen úgy tapasztaltuk. Nem is késett az akkor uralkodása fénykorában levő Bach miniszter egy nyomtatott brochure-ben az egész világnak hirdetni, hogy ime mivé tette az én bölcseségem Magyarországot. Azonban bekövetkeztek a rozszabb évek, visszaesett minden.

Én csak arra kívánom figyelmeztetni a t. többséget, hogy ha magának igényli azon eredményt, a melyre a kedvező gazdasági viszonyoknak volt legnagyobb befolyások, ha mondom maga a delegatiónak, a közösminiszteriumnak tulajdonítja ezt, akkor a logica tiszta törvénye szerint jogunk lesz azt mondani, ha majd bekövetkezik az ellenkező, midőn csapások sajtanak bennünket, melyektől már most is fenyegetve vagyunk, hogy annak okai is ők, — és az ő intézményök! (Helyeslés a baloldalon. Zugás a jobbon.)

Épen azért, mert az utóbbit joggal mondani nem lehet, kérem méltóztassanak az első követelésétől elállani.

Különben még nagyon hangsúlyoztatott az is, s maga a trónbeszéd adotrú alkalmat, hogy azon út, melyen önök járnak, azon czél, mely felé törekeshnek, elvek, melyeket hirdetnek, nem népszerűek, de azon úton lehet a haza javát eszközölni.

Bujanovics képviselő úr nagy hazafiúi megindulásban mondotta el ezt, de én kénytelen vagyok önöket ismét nem mint ellenség, de mint ellenfél figyelmeztetni, hogy ha önök maguk bevallják, hogy az, mit tesznek, bizonyára a legjobb szándékkal tesznek, nem népszerű, hogy az, mi ezzel ellenkezik népszerű: akkor le kell önöknek mondaniok azon követelésről, hogy a nép szabadon nyilatkozó bizalma adott önöknek többséget. (Helyeslés a balról.) Én t. ház, nem akarom azt vitatni, — és egyetérték az igen t. kultuszminiszter úrral abban, — hogy az ártalmas nem csak a képviselőházra, de az alkotmányra nézve is, ha meg akarjuk tagadni a többségnek jogosúltságát, itt a nemzet többsége nevében beszélni. Távol legyen ez tőlünk. De ha önök egyetértének velem ebben, akkor ne igényeljék maguknak azon önmagáról lemondó hazafiság nagy szerepét, hogy önök a népszerűség ellen is folytatni akarják a megkezdett munkát. Mert vagy megilleti önöket a népszerűség vagy nem. Ha nem népszerű az, mit önök akarnak: nem következik többségben ittlétük a nép szabad bizalmából; vagy ha abból következik: akkor önöknek le kell mondaniok, s nekülk kell hagyniok a lemondó hazafiság dicsőségét; akkor azon lemondó hazafiság szerepe, hogy a népszerűség ellen is folytatjuk munkánkat, minket illet. Mindkettőt egyesíteni nem lehet.

Zsedényi igen t. képviselő úrtól bocsánatot kérek (halljuk!), ha tekintve azt, hogy még igen sok mondandóm van, csak egy pár rövid szót intézek hozzá. Én tökéletesen igazolva látom őt, midőn a 48-ki törvényeknek és akkor kifejtett — mint mondta — túlszaporító szellemnek ellenében a 67-ki törvényeket védelmezi. Tudjuk mindannyian, hogy ő küzdött azon szellem ellen, mely a 48 ki törvényeket teremtette évtizedeken keresztül; — küzdött 48-ban, küzdött azután is, küzdött tehát oly időkben, a midőn az azok ellen való küzdés megrovatást és kárhoztatást vont reája az összes haza részéről. (Nyugtalanság a jobb oldalon; halljuk!) A ki küzdött akkor, attól tiszta következetesség és nagyon természetes, hogy ugyanazon irányt követi ma is, midőn azon irány a többség tetszését és tapsát hozza neki. (Helyeslés balról, zajos ellenmondás jobbról: halljuk!)

Én teljes örömmel engedem neki azon élvezetet, melyet bizonyosan nyújt lelke mélyében annak látása, hogy ugyanazon elvekért dicsőíttetik és dicsőíttetik még pedig ugyanazok által, a kik nem rég még kárhoztatták őt ezen elvekért. (Helyeslés és derűtség balról.)

Nem beszélek t. ház! azon tisztátalan elemekről, melyeket hogy vegytani rokonságnál fogva keveredtek volna közénk, igen t. képviselő úr felemlíteni sziveskedett. Én azt tartom és úgy tudom, hogy minden párthoz, különösen, mely hatalmas, még mindenütt csatlakoztak oly elemek, melyeket képviselő úr talán érthetett a tisztátalanok alatt.

Én őszintén megmondom, körünkben ez elemeket nem ismerem; (derűtség a jobb oldalon) de legyen a t. képviselő úr meggyő-

zódve róla, hogy ha volnának vagy lennének: azok nem fognak a mi szándékainktól bennünket eltéríteni: mert az ily elemeket az egészséges alapokon nyugvó párt eltávolítja magától, mint egy egészséges test organuma. (Felkiáltások jobboldalon: Phrasis!) Csak azt ohajtom, hogy ha netalán a természet törvénye szerint, vagy inkább a politikai gyakorlat törvénye szerint, a mely — mint mondtam — azt hozta magával, hogy minden hatalmas párthoz ily elemek is csatlakoznak, — önök közt úgy mint mi köztünk is volnának oly elemek: önök is igyekezzenek azokat eltávolítani. (Helyeslés. Derűtség balról.)

A t. képviselő úr igen szép, ékes szónoklatában (Halljuk! Halljuk!) mondom: szép, erőteljesszónoklatában, a melynek érvelését — hajól emlékezem nem most hallottam először, mert úgy tetszik, mintha olvastam volna egyszer, — azt kérdi Ghyczy Kálmán igen t. barátomtól, hogy vajjon ha mi az egyezkedés ellen fellépünk, és a vágyaknak, hizelgünk, ha szinte jó is, tiszta is a mi szándékunk, mikép fogjuk lehetővé tenni a consolidatiót és a belbékének megóvását?

Én arra hívhatnám fel a t. képv. urat, mutassa meg, mikor léptünk mi fel az egyezkedés ellen? Mi felléptünk, fellépünk és fel fogunk lépni az egyezkedés módosítása ellen, de az egyezkedés ellen nem. (Helyeslés balról; felkiáltások jobbról: Az mindegy!) Továbbá kérhetném azt is tőle (halljuk), hogy mikor hizelegtünk mi az elérhetlen vágyaknak? (Felkiáltások jobbról; mindig!) én nem hiszem, hogy magam vagy elvrokonaim, beszédeinkben elérhetetlen vágyaknak hizelegtünk volna. Nem hizeleg az elérhetlen vá-

gyaknak, a ki azt mondja, hogy mit nem tart jónak, s mit nem tartunk jónak, azzal szemben tiszteljük és tiszteljétek, tartsuk és tartsátok meg a törvényt, de alkotmányos úton és az ország belsejének megzavarása nélkül igyekezzünk megváltoztatni azt. De viszont nem kérdezve eziránt többet, — én kérdem most azt a képviselő urtól, hogy vajjon kik azok tehát, kik a történelem tanúsága szerint a béke felbomlásának, a belbéke megzavartatásának okozói voltak? Azok-e, kik miként mondám — a törvények és a törvényes kormány rendeleteinek megtartását hangsúlyozzák, sokszor kitéve magukat megtámadásoknak is? Azok bizonyosan nem!

De magukban önállólag még azoknak sem sikerült ez soha, a kik néhol a történelem tanúsága szerint, egyszer másszor czélul tüzték ki maguknak a belbéke megzavarását.

Mert van annyi állandósági törekvés minden nemzetben hogy megzavartatni belbékéjét, nyugalját, soha nem engedi addig, míg egy csökönyös párt, a mely mindazt, mit a nemzet alkotmányos úton elérni akar, mint elérhetlent tünteti fel, míg egy oly párt, a mely hosszú időközön keresztül a nemzet jogosult kívánalma teljesítését lehetlenné teszi, nem okozza a kedélynek azon elkeseredését a melyet azok, a kik a rend megrontására törekcszenek, nem előidéznek, csak felhasználnak! (Élénk helyeslés a balról; felkiáltások jobbról: Hol van azon párt? Zaj. Elnök csenget.) Én csak általánosságban figyelmeztetőleg hivatkoztam e tekintetben, úgy a mint felteszem Zsedényi urról, hogy nem gyanúsítólag, hanem figyelmeztetőleg szólt. (Zaj. Halljuk.) De most kénytelen vagyok bevallani,

hogy véleményem szerint a ki ily élénken tiltakozik, találva érzi magát. (Helyeslés balról, felkiáltások jobbról: ez gyanusítás, ez ez méltatlanság! Pulszky közbeszól: Ez a gyanusítás, ez az izgatás. Elnök (csenget).

Igen t.cultusz-miniszterúr előadta e tárgybani nézetét, azt is fejtegetvén — mint említém — hogy a közjogi megoldás következménye azon nagyszerű lendület, mely a hazában mutatkozik. Azt mondá, hogy egyébiránt mikor látja, hogy a baloldal tekintélyesebb tagjai részt vesznek oly vállalatokban, melyeknek sikere a belbéke és ezen alap hosszabb idejű fenntartása nélkül lehetetlen, nem hiheti, hogy olyan erősen meg volnánk győződve ezen alap tarthatatlansága felől, mint én a többek közt mondám. (Ugy van! jobbról.) Erre nézve azt jegyzem meg, hogy utóljára sok vállalatoknál láthatjuk azt helytelenül s nagy mértékben hazánkban is, hogy részt vesznek benne némelyek csak azért, hogy az első kedvező perczen attól megválhassanak és így biztosítsák maguknak a jó eredményt, mielőtt még a baj bekövetkeznék. (Derűtség jobbról. Ez a baloldalra szól.) Ez tehát már maga elég indok volna arra, hogy ne fogadjam el azon feltevést, melyet mondott. De én elismerem, hogy a baloldal azon tagjai legalább, kiket én ismerek, nem ily szándékból vettek részt azon vállalatokban, hanem azért, hogy azoknak sikerét minden körülmények közt biztosítsák, (Derűtség jobboldalon, ah! ah!) Azonban nem szükséges azért, mert ily vállalatokban részt vesznek, hogy ők bizzanak a delegatio, közös miniszterium és közös hadsereg fennállásában; (helyeslés balról). de igen is bizznak abban, hogy fenn fog maradni a kiegyezkedés és meg fog változ-

tatni az alap, és ekkor meg lesz a tartóság. (Helyeslés balról.) Hozzá kell még tennem, hogy ha állana az, a mit a miniszter úr mondott, hogy a részvétel ezen vállalatokban annak a jele, mintha mi nem lennénk meggyőződve azon alap tarthatlanságáról, tehát azokat tartósoknak tekintjük: akkor nézzen szét minisztértársai, pártja tagjai és legközelebbi barátjai közt, mert ha állana az: akkor közülök igen sokrol el lehetne mondani, hogy meg voltak győződve a Bach és Schmerling rendszer állandóságáról, mert azon időkben élén állottak ilyenmü vállalatoknak. (Helyeslés, derűtség a baloldalon.)

A t. miniszter úr átmegyén azután arra, hogy ő nem fogadhatná el egyikét sem az ellenzéki javaslatoknak, mert ha azok elfogadtatnának, a közjogi kérdések megoldása, kellene, hogy első helyen tárgyalassék s így a reformok elhalasztatnának. Azt mondja továbbá, hogy egyáltalában bármi törtéjük is, bár meg van róla győződve, hogy a reformokat is komolyan akarjuk, mindamellet nem hiszi, hogy mint gyakorlati politikusok a reformok terén közreműködünk, mert minél jobban oldatuának meg a reformkérdések, annál jobban megerősitené ez a fennálló alapot, s így mi nem követhetnénk más utat, mint azt, a melyet mindannyian együtt 1865-ben követtünk.

A mi az első tételt illeti, abban, hogy bármelyik ellenzéki javaslat fogadtatnék el, legelőször a közjogi kérdések megoldásának kellene bekövetkeznie, igaza van. Én meg vagyok róla győződve, hogy az idővesztéséget, mely ez uton bekövetkeznék, kipótolná a reformoknak gyorsabb és czélszerűbb ke-

resztülvitele. (Helyeslés balról.) De a mi állításának másik részét illeti, abban nem értek vele egyet. Én t. ház nem félek attól, hogy a közjogi alap a reformkérdések megoldása által megerősíttessék; nem félek pedig azért, mert nem hiszem, hogy megtörténjék, sőt ellenkezőleg hiszem, hogy a reformkérdések tárgyalásánál fog leginkább kitünni az alap hiányos volta; nem félek másodszor azért, mert ha csakugyan sikerülne — mint ohajtom hogy sikerüljön, — a reformkérdéseket ez alapon a legjobban megoldani, azt hiszem, hogy az ez által. anyagi- és szellemileg megerősödött memzet még kevésbé tűrné el közjogi helyzetének csonkaságát, mint most. (Élénk helyeslés balról.)

A mi a 65-ki példára hivatkozást illeti, abban az igen t. miniszter úr méltánytalan volt önmaga és pártja iránt, midőn a 65-iki év és a jelen közt analogiát állított fel. Igaz, én rosznak tartom a jelen állapotot, rosz volt a 65-iki is, bizonyos mértékben, de nem ebben van a lényeges különbség. A lényeges különbség abban fekszik, hogy a 65-ki állapot törvénytelen volt, melyen tehát mozognunk nem volt szabad; a jelen állapot pedig rosz, de törvényes; ezen mozognunk kötelesség. (Helyeslés balról.)

A közjogi megoldásról oly részletességben szólni, mint az igen t. miniszter úr tevé, nem szándékom. Azonban engedje meg, hogy sajnálkozzam azon, hogy miután ő hivatkozva arra, hogy hiszen Angol, Francia, Svájc s bármely más államok közt is vannak közösen érdeklő viszonyok, bebizonyította azt, hogy a közösen érdeklő viszonyok létele nem veszélyezteti az állam önállóságát, akkor tovább nem ment, és nem ajánlotta,

hogy válaszszuk a megoldásnak azon módozatait, melyek ottan divatban vannak. Mi különbség van ugyanis e tekintetben? más államoknak is vannak közösen érdeklő viszonyaik, más államok is lépnek egymással védés daczszövetségre, és elintézik ez ügyeket mindig az illető kormányok és országgyűlések által.

A különbség köztünk és az ő helyzetök közt: hogy a mi ott időről időre merül fel, az nálunk a fejedelem ugyanazonossága folytán, némileg állandóan létezik, és így én azt kérdelem, nem lehetne-e ezeket ép úgy megoldani, azért mert folytonosak, mint ott, a hol csak időről-időre következnek be és ezen megoldási módozat volt az, a melyet mi a 67-es bizottságban javasoltunk és mert már most arról szólok, felelek e tekintetben igazságügyi miniszter úrnak is, és szabad legyen meghuzni a párvonalat is, vajjon megvan-e az ő eljárásának azon érdeme, hogy legalább kiszorítja az övék a rosszabb javaslatot? Én azt gondolom, hogy nincs. Önök mindenkorra elvonták az országgyűléstől a leglényegesebb jogokat, önök a végrehajtást mindenesetre elvonták a nemzeti kormánytól, egy közös miniszteriumra bizzák; önök a kölcsönös védelemből közös védelmet, közös, egységes hadsereget alkottak, és kérdelem, miért tették ezt? Az alkotmányosságért? Nem, mert magok is bevallják, hogy a delegatio ezen kellékeknek nem felel meg teljesen. Azon czélnak tettek tán eleget, hogy mindenesetre el legyenek döntve ezen kérdések, még akkor is ha nem jöhet létre egyetértés? De általában sem értek, mert ha oly erős paizs is a becsületesség, a melyre a t. miniszter úr hivatkozik, oly kérdésekben, midőn egészen eltérők

az érdekek, az egyik delegatio bizony jobbra, a másik balra fog szavazni. Meg van hozva tehát az áldozat, nincs elérve a cél.

Ezzel szemben azon javaslat, melyet mi akkor beadtunk, a kormánynak előleges értekezése folytán az illető képviselők elé terjesztését akarta ezen ügyeknek, bizván a végrehajtást magára a nemzeti kormányra és ezután nem kívánt semmit, és én azt tartom nem is szükséges semmi. Mert ha ily módon lehetett megoldani oly kérdéseket, melyek évtizedek-, századokra szólnak, melyekben az érdekek nagyszerű ellentéte csakugyan fennáll; ha meg lehetett oldani az államadó-ságok kérdését úgy a kereskedelmi szerződést és a védrendszert is: akkor miért ne lehetne azon kérdéseket is megoldani, melyek bármily fontosak legyenek is, de egy évre szólnak és melyeknél az érdek találkozása sokkal valószínűbb, mert utóljára, hogy kevesebb adót fizessünk, az nekünk és Auszriának is érdekünk.

Említették többen a képviselő urak közül, említette a cultuszminister ép úgy, mint az igazságügyminister úr azon módozatot is, a melyben, 1866-ban azon nyomás terhe alatt, midőn az mondatott, hogy oly módozat szükséges, mely minden esetben biztosítja az ügyek elintézését, rendkívüli esetekre felvettük a fejedelmi döntő szót, de meg lévén győződve arról, hogy ez szükségtelen, meg lévén győződve arról, hogy javaslatunk az ügyek elintézésére, a nélkül is nyújt anynyi biztosítékot, mint az önöké, ezen javaslatot a 67-es bizottság első ülésében visszavettem. Azonban miután a t. cultus és igazságügyminister urak ezen javaslatot is felemlitik,

lássuk, áll-e az, hogy 1867-ben a többség még ezzel is a jobbat fogadta volna el?

Mit akartunk mi ezzel? Rendes időkre való fenntartását az országgyűlés és kormány jogainak ép úgy ezen javaslatban, mint a másik javaslatunkban, és ehez azt tettük, hogy ha mégis jőne percz talán évtizedek alatt egyszer, midőn ezen kérdéseket ilyen úton elintézni nem lehet, ezen esetben, mely talán 50 évben egyszer vagy egyszer sem fog előfordulni, döntsön a fejedelem.

Már én azt kérdem, jobb-e folytonosan feláldozni az ország jogait és kitenni az országot annak, hogy más nemzetek fiai határozozzanak fölötte, vagy jobb lett volna, hogy mi az ország jogait rendszeren fenntartsuk és csak rendkívüli esetre nyúljunk az említett módhoz? (Helyeslés balról.)

Azonban én elismerem, hogy cultusminiszter úrnak abban igaza van, hogy ezen mód mind az alkotmány, mind a monarchiai elvek szempontjából hiányos; elismerem mondom, és mert én hagyom magamat capacitálni — má t capacitáltattam magamat ez irányban előtt két évvel, és épen azért ezen javaslatot visszavettem; hanem azt kérdem, hogy ha mindkét szempontból oly végtelenül rosznak tartják a t. ház túlsó oldalán azt, hogy a fejedelem eldöntésére bizassék valamely kérdés, hogy igtathatták a törvényekbe azt, hogy a quota kérdését, mely tiz évre szól, mely mellett az érdekeknek összeütkezésé sokkal hamarább fog bekövetkezhetni, a fejedelem döntse el?

Különben, ha kétségem lett volna még a fölött, hogy a delegatio rosz, veszélyes intézmény; ha kétségem lett volna a fölött, hogy hová vezet az, t. cultusminiszter úr ér-

velése meggyőzött volna tökéletesen. Ougyan is, midőn a delegatio helyességét és jóságát indokolta, hivatkozott az északamerikai államokra, hivatkozott az észak-német szövetségre. — Épen ez az t. ház, a miért én a delegatiót elfogadni nem akarom, mert nekem is az volt a meggyőződés, csak hogy ez ellen önök tiltakoztak, az volt meggyőződés, mondom, hogy igenis ez nem az 1723-iki törvénynek, nem a pragmatica sanctiónak szabályozása, hanem egy föderatív viszonynak megalkotása, s ha csakugyan belátják most már önök, hogy a delegatio folytán a jövőben annyi önállóság ígértetik Magyarországnak számára, a mennyivel az észak-amerikai szövetség egyes államai bírnak, mennyivel az északnémet szövetség egyes államai a dolgok természeténél s a nemzet akaratánál fogva birni fognak: akkor csakugyan teljesen igazolnak engem abban, midőn azt mondom, hogy a delegatio végveszéllyel fenyegeti az önállóságot. (Helyeslés balról.)

Kerkápolyi igen t. képviselő úr legelőször is arra szólított fel bennünket, hogy miután, a mint Ghyczy Kálmán t. barátom mondta, a mag máregyszer elvett, hagyjunk fel a magvetéssel, azaz a közjogi kérdés feszegetésével, a mint t. cultuszminiszter úr tevé, én is e házban levő gazdákra hivatkozom és azt mondom, hogy tudjuk mindnyájan, hogy jöhetnek körülmények, midőn a magot, melyet egyszer elvetünk, az időviszontagságok, árvizek, fagyok, szárazság, kártékony férgek elrontják s ilyenkor kötelessége a gazdának, hogy újra elvesse a magot. (Helyeslés balról.)

Különben az igen t. képv. úr ellentétbe igyekszik állítani Ghyczy Kálmán t. barátom

állításait az enyéimmal, és azt mondja, hogy Ghyczy Kálmán megczáfolta azon állításmat, miszerint mi feleletre nem vonhatjuk a külügyi politikáért annak vezetőjét, mert megmutatta a XII-ik t. czikkból, hogy a külügyeket a magyar miniszterek beleegyezésével kell vezetni, arra pedig a mit Ghyczy Kálmán t. barátom későbbben mondott, hogy bár ez benne van azon t.-czikkben, de tényleg mégis áll, — hogy mi a külügyi politika kezelőit feleletre nem vonhatjuk, erre jónak találta azt mondani, hogy az Ghyczy Kálm. scrupulositásának szüleménye és nem meggyőződése.

Én szeretném tudni, mi adta a t. képviselő úrnak azon jogot, hogy meghatározza: mi és mi nem meggyőződése Ghyczy Kálmánnak; azonban e pontban ellentétetn em látok, nem látok annyival inkább, mert én is elismerem vele együtt, — hogy azon törvényt a magyar kormányoknak úgy kellene érteni, és végrehajtani, hogy beleegyezésével történjék a külügyek körül minden, de hogy ez, t. ház, így is áll, erről csak akkor fogok meggyőződni, ha fel fognak mutattatni a kereskedelmi és nemzetközi szerződések, ha leteszi a miniszterelnök úr a ház asztalára mindazon leveleket, melyekben a magy. miniszterium beleegyezése kikéretett és megadatott; mindaddig azonban, míg ilyen bizonyítékokkal a kormány nekünk nem szolgálhat, merem tagadni azt, hogy a külügyek a magy. miniszterium befolyásával vezettetnek.

Az igen tisztelt igazságügyminiszter úr azt méltóztatott felhozni ellenünk, hogy mi két külügyminisztert és minden udvarnál két külön követet kívánunk. A mi a másodikat illeti, megjegyzem röviden, hogy mi, értem

elvtársaimat, két külön képviselőt soha sem kívántunk; hanem igenis kívántuk és kívánjuk azt, hogy Magyarország egy miniszterének beleegyezésével, tudtával és ellenjegyzésével történjék minden a külügyek terén, és azt is mondta az igen tisztelt igazságügyminiszter úr, hogy azon esetre, ha a két miniszter eltérő nézetten van, és a király elfogadja az egyik vagy a másik nézetét, akkor az egyiknek vagy a másiknak le kell köszönni vagy elbocsáttatni a fejedelem által, bár meg lehet, hogy saját parlamentjében a többséget bírja és azt mondja, hogy ez által a parlamentarismus tönkre tétetik.

Én tisztelt ház, azt hiszem, hogy mindig, valahányszor ugyanazon egy ország miniszteriumában meghasonlás fordul elő, s a fejedelem egyiknek nézetét elfogadja, és a másikat nem, ezen eset mindannyiszor előfordul, és én részemről azt tartom, hogy nincs mód arra olyan szabályt készíteni, a mely azon összeütközés lehetőségét megakadályozná; minden esetre igen sokat kell az életre, kell a dolgok erejére, kell a kölcsönös belátásra bízni. De kérdem, ha csakugyan bekövetkezhetnék a két külügyminiszter által ezen veszély, nem következhetik-e az be most, ha ugyan áll az, a mit én még mai napig is kétségbe vonok, hogy semmi a külügyek körül sem történhetik a magyar miniszterium és osztrák miniszterium beleegyezése nélkül, azt hiszem, ha ez áll, akkor ép úgy bekövetkezhetik, hogy meghasonolhatnak egymással a miniszterek, ép úgy bekövetkezhetik, hogy a fejedelem egyiknek nézetét elfogadja a másikat nem, csak hogy itt már nem egy külügyminiszternek, hanem az összes miniszteriumnak sorsa forog kér-

désben. A t. képv. úr a birodalom és monarchia szó felett is értekezett, és azt mondotta, hogy az osztrák-magyar monarchia elnevezés elfogadtatott és alkalmaztatott azért, mert mi azt a delegatióban kértük. Részemről bátor vagyok felhíni őt, járjon jobban végére a dolognak, mert emlékező-tehetsége e tekintetben megcsalta. Igaz, én midőn megá-
 madtam azt, hogy a vörös könyvben még mindenütt csak osztrák császárságról és osztrák császárról volt szó, egy évvel a ki-
 egyezkedés után; azt mondtam, a helyott legalább ezt kellett volna tenni: Ausztria és Magyarország, vagy osztrák-magyar birodalom, ez tökéletesen igaz; de kénytelen vagyok e tekintetben az igen t. miniszterelnök úrra hivatkozni, és azt hiszem, nem fogok indiscret lenni, mert nem hivatalosan, hanem barátilag beszélgetvén e tárgyról, mielőtt a meg-
 oldás bekövetkezett volna, határozottan kifejeztem előtte nézetemet, sőt kívánságára irónnal fel is jegyeztem, hogy én helyes elnevezésnek csak az osztrák-magyar monarchia elnevezést tartom, mert ebben ki van fejezve, hogy a monarchia képezi a kapcsolatot, nem pedig Reichszót, mert ez területi összeköttetést jelent. És engem e tekintetben valóban nem nyugtathat meg az, hogy ezen címet a mostani külügyminiszter miként magyarázza, és igen csodálom azokat, kik annyiszor ismétlik előttünk, hogy a törvénybe beiktatott jogokban ne keressük a biztosítékot és egyes miniszter nyilatkozata által már minden aggodalmat elhárítva látnak, különben a képviselő úr azért is támadja meg az általunk ajánlott külügyi rendezést, hogy mi azt akarjuk, hogy a külügyekre az uralkodó-ház miniszterének legyen befolyása, és így annak ten-

nők ki az országot, hogy dynastikus és nem az állam érdekébeni politika fogna gyakoroltatni. Mi — megjegyzem először is — azon nézetben vagyunk, és csakis azt akarjuk, hogy azon császári ház minisztere akkor, midőn a közös fejedelem akarja, és maga akadályozva van, részt vegyen azon tanácskozásban; de semmi, mi az illető országot érdeklí, miniszterének ellenjegyzése nélkül ne biron érvénynyel és végrehajtható ne legyen, és csodálkozom, hogy ő ily körülmények közt aggodalmat lát abban, hogy külügyeinkre a császári ház minisztere befoly és most nem lát, midőn minden részletes rendezés nélkül tetteleg a császári háznak minisztere gróf Beust vezeti a külügyeket. (Andrássy Gyula gr.: Nem abban a minőségben.) Azt méltóztatott a miniszterelnök úrnak mondani, hogy nem abban a minőségben; én nem hiszem, hogyha valaki a fekete frakkot leteszi, és a zöldet fölveszi, hogy ez által maga az ember megváltozzék. (Derűtség a balon.) Különben a legfőbb súlyt fektette az igen t. képviselő úr arra, hogy Ghyczy Kálmán azt mondván, miszerint ő mindaddig nem hiszi, hogy Magyarország önálló államnak tekintessék, míg tisztába hozva nincs az, hogy Magyarország az osztrák császárság nevezete alatt nem értetik, hogy Magyarország ezen czime alatt benn nem foglaltatik, és ezt megfordítva azt mondja a t. képviselő úr, hogy ha bebizonyíttatik, hogy Magyarország nem értetik az osztrák császársági czimben mint bennlevő, hanem mint mellette levő állam, akkor el fogja ismerni Komárom város képviselője, hogy Magyarország független állam, és akkor Kerkápolyi képviselő úr szavai szerint remény van ahhoz, hogy együtt fog-

nak küzdeni érte. Nem tagadom meg ez okoskodásnak logikáját, csak azt teszem legelsőbbben is hozzá, hogy igenis nagy lépés lenne, ha Bécsben elismertetnék, hogy az osztrák császárság czime alatt Magyarország nem értetik, és még nagyobb és fontosabb volna, ha ez világszerte kihirdetve és elfogadva volna. Azonban még ehhez egy harmadik kellekre is volna szerintem szükség, és ez az, hogy Magyarország ne csak papíron legyen elismerve mint önálló állam, de birjon az államélet minden kellekeivel és biztosítkaival, melyekkel egy államnak birnia kell, másképen lehet, független lesz papíron, de az életben állami élete elismerve nem lesz.

Ezek után visszatérve előbbi tárgyamra, már most én vagyok bátor a t. képviselő urat felszólítani, szíveskedjék múltkor is mindnyájunknak elismerésével találkozott nagy tehetségeivel bennünket támogatni abban, hogy Magyarország állami önállóságát kivivhassuk. A t. képv. úr hivatkozott a Reichsrathnak május 4-iki határozatára. Igaz dr. Sturm képviselő indítványozta ott, hogy a Lajthán túli országok számára készitendő törvénytárra ezen czim tétessék, illetőleg hagyassék meg: „az osztrák császárság törvénytára“, mondván, hogy ez alatt úgy sem értethetik más, mint a Reichsrathban képviselt országok és tartományok összege, a melynyiben Magyarország Ausztria mellett és nem benne áll. Igaz az is, hogy Giskra miniszter, ki ott jelen volt, bár igyekezett kimutatni, ezen kérdés csekély horderejét, azt mondá, hogy a kormány részéről nem ellenzi ezt, igaz az is, hogy az alsóház ezen indítványt elfogadta; de először igaz az is, hogy gróf Beust közös külügyminisz-

ter már akkor ellene szavazott; igaz másodszor az, hogy az ügy felmenvén az urakházához, annak bizottsága kijelenté, hogy oly czímet, mely oda lenne magyarázható, hogy az osztrák császárság alatt az az alá tartozó tartományoknak csak egy része értetik, el nem fogadhatja. Nyilatkoztak többen és még határozottabban kijelenték, hogy ők az osztrák császárság nevezete alatt értik Magyarországot is, és Giskra miniszter felszólalván ott ő is kimondá, hogy a világért sem akar ő is semmi olyanba beleegyezni, a miből az lenne kimagyarázható, hogy az osztrák császárság alatt csak a reichsrathban képviselt tartományok értetnek. Méltóztassanak ezt a hivatalos lapban megolvasni, és akkor meg fognak győződni arról, vajjon ezen események után az mondatott-e ki Bécsben, hogy Magyarország nem értetik az osztrák császárság alatt; hogy ennek nem része, hanem mellette áll, vagy pedig szóba hozatván a kérdés, határozatilag kimondatott az ellenkező, a mitől eddig féltünk, és a mit gyanítottunk, de a mit biztosan addig még hinni nem akartunk; (élénk helyeslés a balon) különben miután igen jól tudom, hogy az élet rendesen kijátsza a logicát, nem folytatom felhívásomat képviselő úrhoz, mert úgy sincs reményem, hogy sikere leend; hanem szólók még egy pár szó arról, midőn ő furcsának nevezte, hogy ott, a hol választott tisztviselők vannak a megyékben, mi a kormánynak a választásokra gyakorolt befolyása ellen panaszkodunk. A képviselő úr nem vette tekintetbe, hogy a választott tisztviselőknek is legnagyobb része ez idő szerint a kormány pártjához tartozik. (Ellenmondás a jobboldalon.) Egyszer azért méltóztatnak

haragudni, ha valaki kétségbe vonja, hogy többségben vannak az országban, máskor meg azt nem szeretik, ha azt mondjuk hogy többségben vannak. (Derűtséggel a baloldalon.)

Mondom t. ház, hogy a képv. úr elfeledte ezen körülményt, de továbbá elfeledkezett azon hatalmas hadseregről, melyet bizony senki sem választott e hazában, és mely a pénzügyminiszter vezérsége alatt áll, elfeledkezett a kincstári és alapítványi uradalmak összes tisztviselőiről és személyzetéről, de elfeledkezett továbbá még valamiről, — nem akarok mindent elősorolni, — elfeledkezett azon bizonyos miniszteri rendeletről, mely a választott tisztviselőknek e választások körüli eljárása miatt, a hivataltól függesztés jogát feltétlenül a főispán kezébe adta, melynél fogva a kormánypárt érdekében dolgozók nyugott lelkiismerettel működhettek, míg az ellenvéleményűek állásukat veszélyeztették, (élénk helyeslés a baloldalon) Mondom, ha nem akartak is azon körön, mely őket megilleti, túl menni, folytonosan ott függött fejük felett, s jó, ha olykor le nem csapott a damokleszi kard! (Élénk helyeslés a balon.)

T. ház! Mielőtt a mélyen t. igazságügy-miniszter úr hatalmas beszédéről még többet szólnék — mert hisz egy pár pontját érinteni voltam már bátor — egy igen csekély megjegyzésem van egy pár állításra, melyek itt a házban mondattak. Az egyik állítás volt — nem tudom minő statistikai adatok támogatták azt — hogy a balközép-párt mögött nem áll a nemzet egy része sem, hanem egy nagy többség áll a jobb-oldal, egy kisebb töredék pedig a baloldal másik árnyalata, a szélső-bal mögött. Nem akarok a t. képviselő

úrral vitatkozni, mert ha ezt tenni akarnám, kimutathatnám adatatokkal, mutathatnék választásokat, hol a balközépnek, hol a jobb-oldallal, hol a szélsőballal, hol mindkettővel kellett küzdenie, s hol mégis mind ezek daczára balközépi képviselő választott meg. Csak azt jegyzem meg: önök uraim, nagyon szeretik azon szót „meddő vita“ szemünkre lobbantani; engedjék meg hogy én ezt tekintsem meddőnek, és azért nem is feszegetem, mert megvallom meddő, haszontalan lenne e vita; majd megmutatják ezt maguk a tények, megtudjuk, hogy állunk mi mindnyájan 3 év múlva, akkor; midőn új választás lesz. (Helyeslés balról, mozgás a jobbon.)

Méltóztattott megemlékezni ezen állítás indokolásánál arról, hogy én egy alkalommal felszólaltam, mint ő idézte, hiszem, hogy jól idézte, — mert nem nézhettem utáua — hogy a társadalmi rendet veszélyeztetettnek tartom. Én azt gondolom, hogy azon körülmény, miszerint ezen felszólalásom és pártunk ezen működése folytán nem fogyott, de erősödött a párt, ismét ellene bizonyít. Egyébiránt miután ezen lépésem jobbról és balról annyiszor és oly különböző módon volt említve és megtámadva, kénytelen vagyok pár rövid szóval elmondani, hogy mit tartok alkotmányos országban követendő eljárásnak. (Jobbról: Nem ide való!)

Azt tartom, hogy ha mutatkozik egy alkotmányos országban valamely oly irány, melyről bármelyik alkotmányos érzelmű polgára a hazának azt hiszi, hogy a hazára veszélyes: joga és kötelessége mindenkinek az ellen felszólalni, de csak az alkotmány és szabadság, de csak a személyes befolyás és

személyes érvelés fogyverével élni, míg ellenben igen szűk látáskörűnek tartom és igen könnyen zsarnokságra vezet, ha, mihelyt ilyen veszélyesnek tartott irány mutatkozik, az ellen a kormány hatalmára hivatkoznak, (Zajos helyeslés balról) mert ily alkalommal igen könnyen törvényt sértésre vetemedik a kormány hatalma. (Zajos helyeslés a balról — ellenzés a jobbról.)

Én azon meggyőződéstől vezettetve, midőn láttam egy irányt, — mely téves-e vagy nem, határozza el más, — de mely hitem szerint veszélyes lehetett volna, nem azt tettem mint mások, habár volt egy szemtelen jobboldali röpirat-író, ki azt is állította rólam, — nem a kormányt kértem fel arra, avatkozzék be és vonja felelősségre az illetőket, hanem kiállottam magam, oda vittem magamat, közbevetettem személyes befolyásomat, és küzdtem a veszélyesnek tartott irány ellen, nem félve attól, hogy népszerűtlenné legyek. (Helyeslés balról, zaj jobbról). A t. igazságügym. úr tagadja, hogy a trónbeszéd irányt jelölt volna ki a reformokra nézve.

Ezen egyszerű tagadásra nézve úgy hiszem szemben a mi érveléseinkkel maga sem fog nagy súlyt fektetni akarni, mert egyszerűen tagadni nem annyit tesz, mint bizonyítani. Azonban azt is mondja, hogy mi már előre pálczát törtünk a kormány javaslatai felett. Én nem tudom, hogy az igazságügyminiszter úr felirati javaslatom melyik szakaszából merítette e következtetést, mert valóban nem mondhatja, hogy pálczát törtünk abban, még be nem adott javaslataik felett; hacsak, a mi nagyon fájdalmas volna, az ő tudomása szerint azt mondani, hogy mi a re-

formokat az önkormányzat és nem a centralisatio és miniszteri teljhatalom, hogy mi a reformokat a szabad választási jog — egyáltalában a renddel párosult szabadság érdekében, a demokratia szellemében akarjuk létesíteni, — ha csak ezt mondani az ő tudomása szerint nem annyi, mint pálczát törni a kormány javaslata fölött; ha így van, akkor igaz, de öntudatlanul törtünk pálczát, mert nem hittük, hogy a nyilatkozat annyit jelent, mint pálczát törni kormányunk javaslatai fölött. (Derűtség balról, nyugtalanság jobbról.)

Azt is mondá igazságügyminiszter úr, hogy valódi függetlenséget követelni Magyarországra nézve ábránd, és csak ha ezt követeljük, van jogunk a megoldási módokhoz szólani, azokat roszalni. Azt felelhetem arra, hogy mi van közöttünk és Ausztria között? Vannak közöttünk közös érdeklő viszonyok, van azok alapján közös védelem, és van ezen viszonyoknak a fejedelem ugyanazonossága folytán folytonos volta.

De ha áll az, mit culuszminiszter úr állított, a miben én vele tökéletesen egyetérték, — hogy a kölcsönös viszonyok létezése nem veszélyezteti, nem teszi lehetetlenné az önállóságot: akkor épen van jogunk ily függetlenséget követelni, s csak az van hátra, hogy megtaláljuk a módozatot, melylyel ezt elérhetjük; és ez az, mit akarunk. (Úgy van, balról.) Különben azt mondja t. igazságügyminiszter úr, hogy 1867-ben ennek véd- és dacszövetséggé, egy szövetségi viszonynyá kellett volna lenni, ha birt volna az ellenzék elég erkölcsi bátorsággal, hogy azt elismerje, és nem lett volna oly szűk látkörű, hogy azt mondja, miszerint csak a magyar királylyal

lehet Magyarországnak egyezkednie. Erre egyszerűen csak azt mondhatom, hogy hát a kisebbség csinálta e törvényt, ugyan tán a kisebbség döntött akkor kivételesen minden parlamentarizmus ellen az országgyűlésen? mert ha a kisebbség döntött, ha az történt, a mit a kisebbség akart, és ha hiba történt: igaz, az erkölcsi bátorság hiánya őt terheli.

De hozzá teszem, ez nem áll; mi már akkor is, — emlékeztetem az igazságügy-miniszter urat, figyelmeztettük önöket, hogy ez nem a personal unio, s abból folyó viszonyok megállapítása és rendezése, hanem szövetségi viszonyhoz vezet; de akkor ezt önök mint ráfogott gyanúsítást visszautasították. Ha tehát önök azt hitték, hogy szövetségnek kellene kötetnie, akkor az erkölcsi bátorság hiánya önöket illeti, s nem minket. (Élénk helyeslés a balközépen.)

Én különben megfoghatom, elismerem jogosultságát, ha valaki bebizonyítani törekszik, hogy azt, mit önök tettek, a haza érdekében meg kellett tenni. De egy ellen kénytelen vagyok felszólalni uraim! és ez az, hogy azért, hogy fegyvert kovácsoljanak a maguk számára, ne akarják meghamisítani Magyarország történetét, mert uraim, azt mondani, hogy a magyar nemzet önállóságáról s jogairól folyton lemondott, annak, ki a 1790 és az 1848 iki törvényeket ismeri, valóban lehetetlen. (Élénk tetszés a baloldalon. Nyugtalanosság a jobbon.)

Azzal vádol a t. igazságügy-miniszter urat, hogy lerontjuk a parlamentarizmust, és idézi a két külügyi miniszternek meghasonlási esetét, melyet már érinteni bátor voltam, és azt mondja a végén: „Pedig parla-

mentarismus nélkül ma már alkotmány nem is képzelhető," majd azután, hogy igazolja a delegációnak elfogadását, azt mondja: „igaz, mi ezzel megrontottuk a parlamentarismust, de megvédtük az alkotmányt"! Már kérem ha parlamentarismus nélkül az alkotmánysemmi, vagy csekély értékű, és ha áll, mit a t igazságügyi miniszter úr maga mondott hogy a delegatio a parlamentarismust megrontotta: ugyan miféle alkotmányt védelmezett meg? (Élénk helyeslés és derűltség a balon; nyugtalanság a jobbon.)

Az igen t. igazságügyminiszter úr azt mondja még, hogy a közjogi vita gátolja egy reformpárt alakulását, és ezáltal kárt tesz a haza jövőjének. Én t. igazságügyminiszter úrral ellenkező véleményben vagyok. Mi kinyilatkoztattuk, hogy készek vagyunk ma is fellevé minden közjogi differentiát, a reformkérdésekben önökkel együttthaladni, és ha nem haladhatunk együtt, annak nem közjogi kérdések lesznek okai, hanem az, hogy a reformok iránti nézeteink különbözők; már pedig ha a reformok iránti nézeteink különbözők, ha közjogi vita nem lett volna is közöttünk, egy párttá tömörülnünk soha nem lehetne. (Helyeslés a balközépen.)

Különben én megvallom, igen szeretném tudni, hogy a t. igazságügyminiszter úr milyen ellenzéket akar; mert ő megtámadt bennünket azért, hogy mi csak engedelmeskedünk a törvénynek, azt mondja az nem elég; ő az ellenzéktől többet kíván; annak nem szabad mondania, hogy a törvény rossz, hanem megváltoztatására törekednie szabad. Már ugyan kérdem, mi lesz útja ezen megváltoztatásnak, ha nem szabad mondania, hogy a törvény rossz, ha nem szabad a köz-

véleményt felvilágosítania, miért akarja megváltoztatni? Ha a t. igazságügyminiszter urnak oly ellenzékre van kedve, a mely kiegészítse a chorust a miniszterek dicséretében, és csak néha merjen — akkor is csak legfőbb engedelemmel ellenkezni: tessék saját pártja tagjai közül kinevezniilyent, mi erre nem ajánlközzünk. (Élénk helyeslés és derűtség a balról. Ellenmondás a jobbról.)

Végül befejezve czáfolataimat az igen t. igazságügyminiszter úr ellenében, megjegyzem, hogy őt szokása ellenére ez alkalommal a czáfolatokban gyengének találtam, mert ellentétbe akart helyezni olyanokat, melyek nincsenek ellentétben, de a mikre időkimelés tekintetéből, csak két rövid példát idézendek.

Azt kérdi, hogy ha Vukovics Sebő képviselő úr sokalja a trónbeszédben felhozott reformokat, hogy pártolhat oly feliratot, mely még több reformról beszél? A t. igazságügyminiszter úr bizionnyal félreértette Vukovics képv. úr nyilatkozatát, mert azt nem azon czélből hozta fel, — miként mi azt igen jól értettük — mintha a reformokat sokallaná, hanem, minthogy 3 évben csak egyszer szándékoltatik trónbeszéd tartatni. Így tehát azokkal, kik még több tárgyakat jelöltek ki, mint reformot igénylőket, ellentétbe nem jött.

De nincs ellentét a között, a mit Ivánka Imre mondott, hogy ő azt szeretné, hogy a magyar embernek egyik keze az ekén, a másik a fegyveren legyen és a között sem, hogy mi a hadbiróságokról szóló törvényjavaslatot nem fogadtuk el, és hogy azt mondtuk akkor, hogy az országot egy nagy kaszárnyává nem

alakítjuk át; sőt ellenkezőleg épen azért, mert azt akarnók, a mit Ivánka mond, hogy Magyarországbán minden ember hazafi és minden ember katona legyen, kellett elutasítanunk egy oly törvényt, mely a haza összes fiait 19 éves koruktól kezdve egész 30—32 éves korukig a rendes törvények oltalma alól elvonja és a katonai törvények alá helyezi. (Helyeslés balról. Zaj jobbról.) Valamint a múlt országgyűlés többségének — mert nem tulajdonítok minden érdemet magunknak — volt elég hazafisága a javaslatot el nem fogadni, reménylem, hogy oly javaslatot a jelen országgyűlés sem fogad el. (Élénk helyeslés.)

Továbbá megemlítem még, hogy Ghyczy Kálmán t. barátom ellen határozottan az igazság ellen idézett a t. igazságügyminiszter úr, mert azt mondá, hogy Ghyczy Kálmán barátom itt 12 millio deficitről szólt, míg komáromi beszédében azt másfél millióra teszi, (zaj jobbról. Felkiáltások: már felelt! Zajos felkiáltások balról: halljuk! halljuk!) Mindjárt bevégezem beszédemet. (Halljuk!) Én azt gondolom, hogy e tévedését a t. igazságügyminiszter úr maga is be fogja ismerni, én legalább, hogy tévedett, állíthatom, mivel a komáromi beszédet tegnap nyomtatásban elolvastam és azt találtam, hogy Ghyczy Kálmán barátom ugyanazokat mondta a deficit tekintetében akkor, a miket itt mondott el.

Az igazságügyminiszter úr igen gúnyosan, de mondhatom őszintén, nagyon sikerült élezzel megtámadott bennünket. Azt mondta, hogy mi nagy szerénységünkkel, melyben az összes ellenzék találkozik, mindent a mi jó, magunknak tulajdonítunk, és mindent a mi rossz, a másik pártnak, (Ugyvan! jobbról)

és azt mondá hozzá, hogy a kormánypártnak nincs más teendője, mint arra törekedni, hogy az ily jótékony ellenzék mentől tovább ellenzék (Felkiáltások : kisebbség!) azaz kisebbség maradjon! (Halljuk!)

Elsőbben, mélyen tisztelt miniszter úr és t. ház, szeretném, ha valaki bebizonyítaná nekem, mikor mondtuk azt mi, hogy minden jót mi vittünk véghez; sőt — én legalább részemről mindannyiszor, midőn arról volt szó — kifejeztem a törekvéseket, melyekkel mi viseltetünk; kiemeltem, hogy mint kisebbség ritkán csak akkor vihettünk valamit keresztül, midőn a többségnek legalább egy része a mi nézetünkhöz csatlakozott.

Igy lévén a dolog, bizonyára a történeteknek érdemét magunknak nem tulajdoníthatjuk. Követelünk magunknak a múltból anyai érdemet, és azt hiszem jogosan követeljük, hogy igyekeztünk megtenni hiven kötelességünket! Az eredmény dicsősége — melyet egyébként összeségben véve nem irigylek — önöket illeti. (Derűtség, zaj.)

Különben el lévén már a t. ház türelme faradva, (halljuk!) elhagyom a többit, csak egy témára megyek még át.

Az igen t. igazságügyminiszter beszéde vége felé igen magasztos elegiai hangulatban volt és variálta előttünk azon témát „szegény szánandó kormány!”

T. képviselőház! Legelőször is meg akarom mondani, hogy mi annak az oka, miért ő a kormányt szegénynek és szánandónak sarta, t. i. annak, hogy míg akkor, midőn szabad folyást engedett a sajtónak és a gyülekezésnek, mint ő mondja gyávának — én így mondom, kötelességmulasztónak is kiáltatott ki. Addig, midőn teljes szigorral fellépett, azt

mondák, hogy botrányos tetteket követett el. Ennek — megmondom röviden — meggyőződésem szerint az oka az, mert láttuk önöket, midőn büntetetlenül hagytak el dolgokat, melyek a törvénybe ütköztek és kötelességmulasztással vádoltak ezért; másfelől láttuk akkor is, midőn a hatalom szavával beavatkoztak ott, hol jogukban nem állt, midőn nem volt törvénysértés. (Felkiáltások jobbról: Hol? hol? mikor? — Szélsőbalon: Félegyházán! — Balközépen: Temesvártt!) És ekkor mondtuk, hogy botrányos eljárást követnek el. (Zajos ellenzés a jobbról, élénk helyeslés a balról.) Óvakodjanak önök ettől, és bizonynyal sem kötelességmulasztással — mert azon szót, melyet a miniszter úr használt, én használni nem akarom, — sem botrányos eljárással vádolni nem fogja senki. (Ivánka Zsigmond: Nem is lehet Zajos helyeslés a balon.)

A mi különben azt illeti, „szegény számandó miniszterek“ valóban, ha elhihetnők mindazt, mit önök és önökről párthivei mondtak, azt mondhatnók: számandó miniszterek, mert azt kellene hinnünk, hogy önök egész hatalma azon küszöbön végződik, mely a bureauek külső ajtaján van. Azonban mi egyfelől jobb véleménynyel vagyunk önök irányában, másfelől nem egyszer és olykor kíváncsiságunk ellen is tapasztaljuk, hogy ez nem igaz. Azért pedig, hogy a kormány éjjelt, nappalt összetéve a nyugalmas, a családi életet nélkülözi: megengedjenek önök, elismerésre igen is, de sajnálatra nem tartom méltóknak. Mindenkinnek magától függ választása; válaszson, határozza el magát, hogy mit becsül többre a házitűzhely nyugalmát, vagy a politikai élet tetőpontján hatalmát és befolyását

az ország ügyeire. (Tetszés.) Ha az elsőt választja, akkor vonuljon vissza azon térről, mely áldozatokat követel; ha pedig nemes elhatározásában lemond az elsőről, ha elragadja azon nemes indulat, hogy hazája sorsára befolyást gyakoroljon, akkor ne panaszkodjék; mert mindent egyesíteni, a családi élet nyugalmát és a miniszteri hatalmat, senkinek sem lehet. (Tetszés és élénk helyeslés a baloldalon.)

Tovább nem akarván fárasztani a ház figyelmét (Halljuk! Halljuk! balról. Helyeslés jobbról) még csak annyit mondok, hogy igen kevés, sőt mondhatnám semmi remény-nyel bár, de javaslatomat elfogadás végett a ház figyelmébe ajánlom. (Élénk zajos éljenzés balról, általános mozgás.)

